

УДК 336.71:336.27

Особливості розвитку та сучасного стану банківської системи України в контексті державної монетарної політики

Грубінка І.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту
Ужгородського національного університету

У статті розглянуто особливості сучасного стану діяльності банківської системи України. Показано основні показники її розвитку, проаналізовано його тенденції. Досліджено роль та специфіку націоналізаційних процесів в банківській системі. Названо основні, на думку автора, напрями подальшого розвитку банківської системи з урахуванням сучасного її стану, можливостей і потреб центрального банку щодо здійснення грошово-кредитної політики і регулювання банківської діяльності.

Ключові слова: банківська система, кредит, банківські активи, зобов'язання, націоналізація, центральний банк, іноземний капітал.

Грубинка И.И. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ И СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОНЕТАРНОЙ ПОЛИТИКИ

В статье рассмотрены особенности современного состояния деятельности банковской системы Украины. Показаны основные показатели ее развития, проанализированы его тенденции. Исследованы роль и специфика национализационных процессов в банковской системе. Названы основные, по мнению автора, направления дальнейшего развития банковской системы с учетом современного ее состояния, возможностей и нужд центрального банка по поводу осуществления денежно-кредитной политики и регулирования банковской деятельности.

Ключевые слова: банковская система, кредит, банковские активы, обязательства, национализация, центральный банк, иностранный капитал.

Hrubinka I.I. FEATURES OF DEVELOPMENT AND MODERN STATE OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF PUBLIC MONETARY POLICY

The features of the modern state activity of the banking system of Ukraine are considered in the article. The basic indexes of its development are shown and analyzed its tendency. A role and specific of the nationalization in the banking system are investigational in it. In the author's opinion the basic directions of further development of the banking system taking into account its modern state and possibilities and necessities central bank, for realization of monetary policy and adjusting of bank activity are showed in this article.

Key words: banking system, credit, bank assets, obligations, nationalization, central bank, foreign capital.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для розвитку економіки кожної країни велике значення мають наявність і якісний склад джерел позикових ресурсів. Безумовно, одним із основних джерел таких ресурсів є банківська система, тому аналіз її стану є важливим для усвідомлення можливості підприємств здійснювати операційну та інвестиційну діяльність. Стан банківської системи деякою мірою свідчить про розвиток економіки, наявність в ній відповідного фінансового ресурсу для забезпечення безперервного і розширеного відтворення, тому її дослідження є актуальним і дає змогу визначити майбутні орієнтири розвитку всієї макроекономічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказана наукова проблематика відображена в працях таких вчених, як, зокрема,

В.Д. Базилевич, Д. Дженлі [1], Ж.М. Довгань [2], О.О. Квактун, В.І. Міщенко [3], Ю.С. Ребрик [4], Є.С. Осадчий [5], С.О. Реверчук, А.В. Степаненко [6], І.Б. Філонова [7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковому доробку цих вчених, хочемо зазначити, що високий ступінь волатильності в діяльності банківської системи сьогодення, зокрема в контексті останніх націоналізаційних процесів та їх впливу на фінансову систему, створює необхідність наукового дослідження сучасного стану банківської системи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження деяких аспектів сучасного стану банківської системи України, формування можливих трендів їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження банківської системи базується на аналізі її кількісних і якісних показників. Безумовно, основними є якісні показники, що засвідчують її спроможність забезпечити позикові потреби економіки, однак дослідження кількісних показників дає змогу сформулювати уявлення про стан кредитного ринку і тенденції, притаманні йому, що має наслідком можливість виявлення як загроз, так і переваг в майбутньому, а також їх нейтралізації або використання відповідно.

Протягом вказаного періоду відбулось істотне скорочення банківських установ, а саме 76 установ, проте кількість банків з іноземним капіталом зменшилась всього на 15 установ, зі стовідсотковим іноземним капіталом – всього на 3. Відповідно, істотно зросла частка іноземного капіталу в банківській системі України з 40,6% до 56%. Додатково висновку, що відбулось істотне скорочення за тими банківськими невеликими банками, де був представлений переважно вітчизняний капітал. В цьому контексті ціка-

вим є дослідження результативних і якісних показників банківської системи, деякі з них наведені в табл. 2.

Як бачимо, за останні три роки єдиним показником, що продемонстрував зростання, є зобов'язання банківської системи. Рівень рентабельності має від'ємне значення, тобто свідчить про збитки банківської системи (за 6 місяців 2017 року – 8,4 мільярдів гривень). Позитивною є тенденція до зменшення розміру збитків. Вона, на нашу думку, може свідчити про стабілізацію банківської системи і формування «кістяку» банківських установ, які здатні виконати нормативи НБУ (особливо в частині докапіталізації статутного фонду до 500 млн. грн.) і функціонувати у важких економічних умовах.

Важливим моментом щодо дослідження банківської системи є зміни останніх років і зростання ролі державного капіталу у банківському секторі, особливо після націоналізації КБ «Приватбанк». Розмір і структуру активів банківської системи в контексті таких змін ми навели в табл. 3.

Таблиця 1

Показники стану функціонування банківської системи України

Назва показника	1 січня 2011 року	1 січня 2012 року	1 січня 2013 року	1 січня 2014 року	1 січня 2015 року	1 січня 2016 року	1 жовтня 2016 року	Відхилення (+, -)
Кількість діючих банків	176	176	176	180	163	117	100	-76
зокрема, з іноземним капіталом	55	53	53	49	51	41	40	-15
у т. ч. зі стовідсотковим іноземним капіталом	20	22	22	19	19	17	17	-3
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	40,6	41,9	39,5	34	32,5	43,3	56,0	15,4

Джерело: офіційний сайт НБУ [8]

Таблиця 2

Результативні показники діяльності банківської системи України

Показник	Січень 2014 року	Січень 2015 року	Липень 2015 року	Січень 2016 року	Липень 2016 року	Відхилення (+, -)
Активи банків, млрд. грн.	1 278,1	1 316,85	1 302,87	1 254,39	1 260,62	-17,48
Зобов'язання банків, млрд. грн.	1 085,5	1 168,7	1 203,4	1 150,7	1 118,4	32,9
Результат діяльності, млрд. грн.	1,44	-52,97	-81,6	-66,6	-8,4	-9,84
Рентабельність активів, %	0,12	-4,07	-11,74	-5,46	-2,48	-2,6
Рентабельність капіталу, %	0,81	-30,46	-157,93	-51,91	-26,56	-27,37

Джерело: сайт рейтингового агентства «Рюрик» [9]

Отже, як можемо побачити, протягом досліджуваного періоду зростала частка в активах КБ «Приватбанк» і державних банків, після проведення його націоналізації частка державних банків в активах банківської системи складає 53,9%, водночас різко скоротилася частка вітчизняних приватних банків на 27,1%, що вказує на їх низьку конкурентоспроможність і значний розмір спекулятивного капіталу. Стабільно і впевнено продовжують нарощувати свої активи іноземні банки, інвестори продовжують вірити у вітчизняну економіку та її структурну перебудову, що є позитивним сигналом. Невизначеними, на нашу думку, залишаються перспективи саме державних банків, оскільки для регулювання банківської сфери НБУ така велика частка активів є недоцільною, тому будуть прораховуватись варіанти до її якомога ефективнішого зменшення. Стан банківських зобов'язань (депозитів), їх відповідна структура відображені в табл. 4.

Аналізуючи дані табл. 4, бачимо, що стан зобов'язань характеризується структурою, подібною до структури активів. Загалом під контролем державних банків перебуває 53,6% банківських депозитів, частка іноземних банків дуже повільно зростає, частка вітчизняних приватних банків різко скорочу-

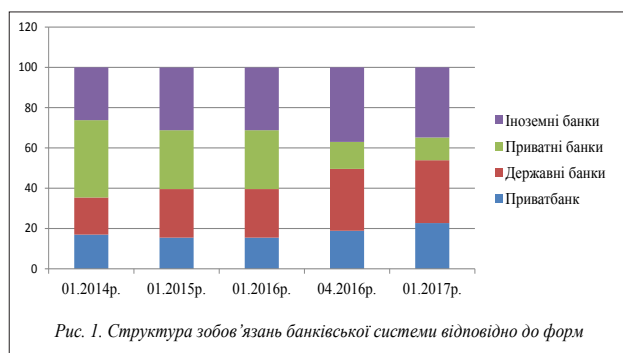

Рис. 1. Структура зобов'язань банківської системи відповідно до форм власності

ється на 26,1% за досліджуваний період. Для кращого розуміння здійснимо відповідне відображення в діаграмі (рис. 1).

Висновки з цього дослідження. Вказані нами дані свідчать про те, що через процеси націоналізації в банківському секторі держава сконцентрувала в своїх руках значну його частину, загалом 6 фінансово-кредитних установ із більшим за половину від усієї суми розміром як активів, так і зобов'язань. Жодна з банківських систем країн Європейського Союзу, відповідно до стандартів якого ми прагнемо побудувати свою економічну модель, не має такого значного розміру державного банківського капі-

Таблиця 3

Структура активів банківської системи в розрізі форм власності

Показник	Січень 2014 року		Січень 2015 року		Січень 2016 року		Квітень 2016 року		Січень 2017 року	
	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%
Приватбанк	238	17,0	229	15,5	294	15,5	307	18,9	394	22,7
Державні банки	257	18,4	356	24,1	464	24,1	499	30,7	541	31,2
Приватні банки	537	38,4	432	29,2	222	29,2	218	13,4	197	11,3
Іноземні банки	366	26,2	460	31,1	591	31,1	601	37,0	604	34,8
Разом	1 398	100	1 477	100	1 571	100	1 625	100	1 736	100

Джерело: згруповано згідно з даними офіційного сайту НБУ [8]

Таблиця 4

Зобов'язання банківської системи України в розрізі форм власності

Показник	Січень 2014 року		Січень 2015 року		Січень 2016 року		Квітень 2016 року		Січень 2017 року	
	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%	Млрд. грн.	%
Приватбанк	194	17,9	182	16,2	238	20,6	249	21,4	208	18,4
Державні банки	184	17,0	243	21,5	338	29,4	365	31,3	399	35,2
Приватні банки	426	39,3	347	30,7	169	14,7	166	14,2	149	13,2
Іноземні банки	281	25,8	357	31,6	406	35,3	385	33,1	376	33,2
Разом	1 085	100	1 129	100	1 151	100	1 165	100	1 132	100

Джерело: згруповано згідно з даними офіційного сайту НБУ [8]

талу, це суперечить логіці і досвіду лібералізації економіки і є, скоріше, вимушеним заходом, що носить короточасний характер, тому постає питання про те, що робити з цими банками за стабілізації економіки та її відновлення, обриси якого вже помітні. На нашу думку, існує кілька подальших кроків, результатом яких повинна стати приватизація частини державних банків:

1) об'єднання всіх націоналізованих банків (тобто всіх, крім ПАТ «Укресімбанк» і ПАТ «Ощадбанк») в один банк, а також його приватизація; це, можливо, дасть певний синергетичний ефект, оскільки разом із «Приватбанком», який безпосередньо і є найперспективнішою установою з усіх націоналізованих, за певну плату держава позбудеться і баласту з інших менш привабливих для інвестицій націоналізованих банків;

2) продаж націоналізованих банків частинами, що може значно розтягнутися в часі або ж взагалі закінчитися ліквідацією певних

кредитних установ, однак продаж більш перспективних із них пришвидшиться;

3) утворення на основі націоналізованих двох банків поганого (так званий badbank) для концентрації так званих токсичних активів і санаційного для підвищення ліквідності та ефективнішої приватизації, в такому випадку головними питаннями є розмір «токсичних» активів і розрахунок фінансового ефекту від таких операцій.

Вибір того чи іншого кроку є прерогативою центрального банку з огляду на його позитивні й негативні сторони, економічні обставини. Зрозуміло, що вартість активів (а отже, і вартість установи) за умов економічного зростання буде підвищуватись, однак слід врахувати не тільки витрати, пов'язані з націоналізацією, але й витрати з обслуговування активів і особливо пасивів цих банків, інакше економічний ефект від їх націоналізації буде з кожним роком державного управління ними зменшуватись.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ganley J. Surplus Liquidity: Implications for Central Banks : Lecture Series no. 3 / J. Ganley // Centre for Central Banking Studies Bank of England [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bankofengland.co.uk/education/Pages/ccbs/lslshb03.aspx>.
2. Довгань Ж.М. Фінансова стійкість банківської системи України: проблеми оцінки та забезпечення : [монографія] / Ж.М. Довгань. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 448 с.
3. Міщенко М.І. Удосконалення управління проблемними активами банків / М.І. Міщенко, А.І. Граділь // Фінанси України. – 2009. – № 10(167). – С. 43–54.
4. Ребрик Ю.С. Рання діагностика кризи ліквідності як інструмент антикризового управління ліквідності банку / Ю.С. Ребрик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://khibs.edu.ua/2\(9\)2010/R1/11.PDF](http://khibs.edu.ua/2(9)2010/R1/11.PDF).
5. Осадчий Є.С. Банки з іноземним капіталом на ринку України: проблеми та перспективи розвитку / Є.С. Осадчий // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33. – С. 94–102.
6. Степаненко А.В. Суть інтеграції національної банківської системи з реальним сектором економіки та форми її реалізації / А.В. Степаненко, І.О. Чомора // Вісник НБУ. – 2011. – № 3(181). – С. 7–11.
7. Філонова І.Б. Функціонування іноземного капіталу у банківській системі України в умовах фінансової нестабільності / І.Б. Філонова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 6(120). – С. 220–225.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
9. Рейтингове агентство «Рюрик» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187>.
10. Бушуєва І.Є. Реінжиніринг банківських бізнес-процесів як складова вдосконалення менеджменту комерційного банку / І.Є. Бушуєва, В.О. Дем'яненко // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 3. – С. 20–23.
11. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : [монографія] / [А.О. Єпіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін.] ; за заг. ред. А.О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
12. Швець Н.Р. Аналіз та оцінка ресурсів банку : [монографія] / Н.Р. Швець. – Чернівці : Рута, 2006. – 168 с.